



مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد



۲۰۱۹/۰۲/۲۴

جليل غنی هروی

هریرود در افغانستان، اقتباس از الگوی ایران؟

«در سالهای اخیر موضوع استفاده کشور های همسایه به خصوص ایران از آبهای افغانستان یکی از موضوعات داغ گفت و گو ها بین دو کشور گردیده است. ایران نظر به موافقتنامه آب هیرمند که در سال ۱۹۷۳ بین افغانستان و ایران امضا شد و سهمیه استفاده از آب دریای هیرمند را مشخص ساخت، بدون در نظر داشت این سهمیه بندی و با استفاده از هرج و مرج سیاسی و دوام جنگ در افغانستان، به هر پیمانۀ که خواست از آب هیرمند استفاده غیر مجاز نمود.

درین اواخر چون از یک طرف خشکسالی های متواتر و از جانب دیگر تغییر اقلیم بحران کم آبی را در منطقه به وجود آورده، کشیدگی روی این موضوع بین افغانستان و ایران بیشتر هویدا شده و تا جائیکه حسن روحانی رئیس جمهور ایران سال گذشته با تمام پر روئی گفت که نمی گذاریم که افغانستان به اعمار بند ها بر روی دریاها ی خود به پردازد که ادعای مغایر اصول و موازین دیپلماتیک و حسن همجواری و مقررات و موازین بین المللی است.

داکتر اشرف غنی رئیس جمهور افغانستان دو روز قبل اعلام نمود که " هر قطره آب افغانستان قیمت تر از نفت است". تحقیقی را که انستیتوت مطالعات ستراتیژیک افغانستان تحت عنوان هریرود در افغانستان، اقتباس از الگوی ایران؟ به قلم علی حسینی پژوهشگر این انستیتوت درین زمینه نموده و در سایت بی بی سی نشر گردید، انتخاب و جهت مزید معلومات به توجه خوانندگان عزیز می رسانم»

هریرود در افغانستان، اقتباس از الگوی ایران؟

علی حسینی

پژوهشگر انستیتوت مطالعات ستراتیژیک افغانستان

رود خانه هریرود با طول حدود ۱۱۰۰ کیلومتر از ارتفاعات مرکزی افغانستان سرچشمه گرفته، پس از تشکیل قسمتی از مرز افغانستان، ایران و ترکمنستان در نهایت در ریگزار های قره قوم ترکمنستان جذب می گردد. مساحت حوزه هریرود ۱۱۲۲۰۰ کیلومتر مربع است که ۳۵ درصد در افغانستان، ۴۴ درصد در ایران و ۲۱ درصد آن در ترکمنستان قرار دارد.

دشت هرات به صورت تاریخی و سنتی عمده ترین مصرف کننده آب هریرود بوده است و هم اکنون نیز هریرود شاه رگ حیاتی هرات است. افغانستان در حوزه هریرود در چند دهه قبل، مطالعه و احداث چند بند آب از جمله سلما (۱۳۵۱) و کبگان (۱۳۴۴) را روی دست گرفت که متأسفانه به دلیل ورود نیروهای روسی و شروع جنگ این پروژه ها علیرغم پیشرفت فیزیکی، متوقف گردید.

در این زمان ایران و ترکمنستان با استفاده از اوضاع به هم ریخته سیاسی در افغانستان در سال ۱۳۷۹ علی رغم اعتراض شدید افغانستان اقدام به ساخت بند دوستی بر روی هریرود مرزی نمودند. از سوی دیگر سد سازی ها و استفاده بی رویه از آبهای سطحی و زیرزمینی در ایران باعث شده است که نه تنها تقریباً هیچ آبی به هریرود مرزی از طرف ایران نرسد بلکه دشت های حوزه قره قوم (هریرود ایران) هم با بحران شدید آبی مواجه شوند.

پژوهش اخیر مرکز مطالعات ستراتیژیک افغانستان تحت عنوان "هریرود، مروری بر حوزه آبریز" نشان می دهد که میزان آب هریرود در افغانستان از دوره ۱۳۴۰-۱۳۵۸ تا ۱۳۸۷-۱۳۹۶ حدود ۵۰ درصد کاهش یافته است. از آنجا که در بین این دو دوره ارقامی نه تنها در افغانستان هیچ بنای آبی بر روی هریرود ساخته نشده است بلکه بر اثر جنگها، بازدهی زیربناهای قبلی هم در اثر نبود امکانات کاهش یافت، نمی توان علت آن را با فعالیتهای انسانی مرتبط دانست.

با توجه به ذوب یخچال های افغانستان در اثر تغییرات اقلیم به نظر می رسد مهمترین دلیل کاهش آب هریرود تغییرات اقلیم باشد که تقریباً سراسر کشور را متأثر ساخته است. به عنوان مثال براساس بررسی های سازمان

د پانو شمیره: له ۱ تر ۲

افغان جرمن آنلاين په درنیت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرو مخکې په خیر و لولی

خوراک و زراعت سازمان ملل متحد (فائو) در سال ۱۹۹۶ در افغانستان ۸۴ میلیارد متر مکعب آب تولید می شده است که براساس داده های وزارت انرژی و آب این میزان در سال ۲۰۱۸ به حدود ۴۹ میلیارد متر مکعب کاهش یافته است.

از سوی دیگر رشد جمعیت، توسعه زراعت و صنعت، و تغییر الگوی زندگی ساکنین حوزه باعث افزایش نیاز آبی در این حوزه نیز شده است. بنابراین حکومتها باید چاره ای جهت حل بحران کم آبی منطقه بیابند. توسعه نا متوازن کشورهای حوزه سبب شده است که مصرف و نیاز آبی آنها نیز نا متوازن گردد. به عنوان مثال سرانه مصرف آب در تمامی بخشها در کشورهای ایران و ترکمنستان به دلیل توسعه بیشتر نسبت به افغانستان بیشتر می باشد. با برقراری ثبات نسبی در افغانستان، الگوی زندگی در این کشور نیز به سرعت در حال تغییر بوده که سبب بالارفتن نیاز آبی ساکنین حوزه هریرود در افغانستان گردیده است. بنابراین برنامه ریزان منابع آب کشور باید راه حل معقولی جهت ایجاد تعادل تولید و مصرف آب در حوزه هریرود ایجاد نمایند تا بحران کم آبی در این منطقه از کشور به صورت اصولی و پایدار مدیریت گردد. سئوالی که در اینجا طرح می گردد این است که افغانستان برای غلبه بر بحران کم آبی و استفاده پایدار از منابع آب از چه الگو و ساز و کار مدیریتی باید استفاده نماید و آیا استفاده از الگوی کشورهای دیگر حوزه جهت حل بحران کم آبی مناسب است؟

نگاه اجمالی به وضعیت حوزه هریرود ایران می بینیم که سیاستهای این کشور در مسائل آبی نه تنها مشکل کم آبی را حل نکرده است بلکه باعث افزایش بحران آبی در حوزه نیز شده است. بطوریکه از مجموع ۱۳ دشت حوزه قره قوم ۱۰ دشت آن به حالت بحرانی و فوق بحرانی رسیده است و افت سطح آب زیرزمینی در حوزه قره قوم به بیش از یک متر در سال رسیده است که بیشترین مقدار در ایران است. نمی توان گفت که سد سازی افراطی و حفر بی رویه چاه های عمیق جهت برداشت آبهای زیرزمینی راه حلی مناسب جهت تامین آب است مسلم این است که این نوع برخورد با منابع آب در دراز مدت عاقبت خوبی نخواهد داشت و دانشمندان علوم آب هم به هیچ عنوان آن را توصیه نمی کنند. بنابراین افغانستان باید با برنامه ریزی و پروژه سازی های دقیق به دنبال راه حلی پایدار جهت رفع کمبود آب در حوزه هریرود باشد و نباید از سیاست های سایر کشورهای منطقه پیروی کند که نتیجه خوبی نداشته اند.

پایان